

ФІСКАЛЬНІ ПРАВИЛА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

©2023 КОЛЯДА Т. А., БЕНЧ Л. Я., ПОЖИТКОВА П. А.

УДК 336.276
JEL: E62; E69; F34; F42; G28; H32; H60; H63

Коляда Т. А., Бенч Л. Я., Пожиткова П. А. Фіскальні правила в забезпеченні боргової безпеки України

Метою статті є поглиблення та розвиток наукових засад розкриття сутності та значення фіскальних правил у бюджетному процесі, особливостей їх практичного застосування у країнах світу в контексті зміцнення боргової безпеки України. У статті здійснено систематизацію фіскальних правил за видами, наведено сутнісну характеристику, визначено недоліки та переваги їх практичного застосування з метою управління борговою безпекою держави. Визначено популярність і частоту застосування різних видів фіскальних правил у бюджетному процесі 106 країн світу за період з 1990 по 2021 роки, побудовано наочні графіки. Проведено розподіл фіскальних правил за видами в розрізі економічних груп країн світу, надано оцінку їх ефективності в реалізації антициклічної фіскальної політики. Розкрито практику використання фіскальних правил у бюджетному процесі України, визначено причини порушення їх граничних показників під час військової агресії. Наголошено на необхідності використання комбінації різних видів фіскальних правил задля досягнення позитивних ефектів для боргової безпеки та нівелювання циклічності фіскальної політики. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення процесу управління державним боргом у контексті забезпечення оптимального рівня боргової безпеки України. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є доведення необхідності після завершення війни відновлення системи фіскальних правил і приведення її до вимог Європейського Союзу, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України.

Ключові слова: фіскальні правила, боргова безпека, фіскальна політика, управління державним боргом, державні запозичення, боргове навантаження, бюджетний процес.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Коляда Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08205, Україна)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-2474-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57207811486>

Бенч Лілія Ярославівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені В. М. Федосова, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: benchliliya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4215-7925>

Пожиткова Поліна Андріївна – студентка, факультет фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: chillichita@gmail.com

UDC 336.276
JEL: E62; E69; F34; F42; G28; H32; H60; H63

Koliada T. A., Bench L. Ya., Pozhytkova P. A. Fiscal Rules in Ensuring the Debt Security of Ukraine

The aim of the article is to deepen and develop the scientific foundations of disclosure of the essence and significance of fiscal rules in the budget process, the features of their practical application in the countries of the world in the context of strengthening the debt security of Ukraine. The article systematizes fiscal rules by kinds, provides an essential characterization, identifies the disadvantages and advantages of their practical application in order to manage the debt security of the State. The popularity and frequency of application of various kinds of fiscal rules in the budget process of 106 countries of the world for the period from 1990 to 2021 are determined, some visual graphs are built. The distribution of fiscal rules by kinds in the context of economic groups of the countries of the world is carried out, an assessment of their effectiveness in the implementation of counter-cyclical fiscal policy is provided. The practice of using fiscal rules in the budget process of Ukraine is disclosed, the reasons for violation of their marginal indicators during military aggression are determined. The need to use a combination of different kinds of fiscal rules in order to achieve positive effects on debt security and level the cyclical nature of fiscal policy is emphasized. Proposals for improving the process of public debt management in the context of ensuring the optimal level of debt security of Ukraine are substantiated. Prospect for further research in this direction is to prove the need to restore the system of fiscal rules after the end of the war and bring it to the requirements of the European Union, taking into account the European integration vector of Ukraine's development.

Keywords: fiscal rules, debt security, fiscal policy, public debt management, government borrowing, debt burden, budget process.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Koliada Tetiana A. – PhD (Economics), Senior Research Fellow, Associate Professor of the Department of Public Finance, State Tax University (31 Universytetska Str., Irpin, 08205, Ukraine)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-2474-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57207811486>

Bench Liliya Ya. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after V. M. Fedosov, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteyskiy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: benchliliya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4215-7925>

Pozhytkova Polina A. – Student, Faculty of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Beresteyskiy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: chillichita@gmail.com

Сучасні українські реалії зумовляють неможливість залучення урядом достатніх фінансових ресурсів для покриття видатків бюджету шляхом застосування фіскальних механізмів, що призводить до запровадження експансивної боргової політики. Тому постає необхідність у вдосконаленні підходів до управління державним боргом і контролі боргової безпеки задля забезпечення функціонування економіки України в умовах військової агресії з боку РФ.

З метою управління державним боргом і борговою безпекою застосовуються традиційні методи, такі як: рефінансування, уніфікація, конверсія, консолідація, реструктуризація, відстрочка погашення позик, анулювання, дострокове погашення. Проте для контролю й управління рівнем державної заборгованості в країні також можуть запроваджуватися різні типи правил.

За таких умов значного поширення набувають фіскальні правила як інструменти підвищення боргової та бюджетної дисципліни. Тому виникає необхідність систематизації й узагальнення практики застосування в країнах світу різноманітних фіскальних правил, у тому числі так званих правил «другого покоління», з метою імплементації кращого зарубіжного досвіду в бюджетний процес України.

Дослідженню проблематики державного боргу та боргової безпеки присвячена значна кількість робіт українських учених, таких як: М. Антонов, О. Барановський, Т. Богдан, В. Козюк, В. Лісовенко, С. Лондар, Н. Слав'юк, І. Федорович, Г. Філатова, В. Федосов, Н. Чуба та ін. Серед зарубіжних науковців проблематику державного боргу та поліпшення рівня боргової безпеки розкривали Р. Барро, К. Райнхарт, К. Рогофф, М. Кумар, Дж. Ву, Дебрун К., О. Бланшар, У. Паніцца та ін.

Незважаючи на значні напрацювання в даній сфері, питання боргової безпеки, особливо в період глобальних економіко-політичних трансформацій і військової агресії, є недостатньо висвітленими, тому потребують додаткового розгляду та визначення тенденцій розвитку. В Україні існує потреба в подальшому теоретичному обґрунтуванні й узагальненні світового досвіду практичного використання нових підходів до вирішення даної проблеми.

У статті застосовано такі *методи: діалектичний і системний* – при розкритті сутності та значення фіскальних правил у забезпеченні визначеного рівня боргової безпеки; *порівняльний і факторний* – для систематизації зарубіжного досвіду й узагальнення кращої практики використання фіскальних правил у бюджетному процесі провідних країн світу; *статистичний* – для групування фіскальних правил у розрізі видів та економічних груп країн світу; *наукового абстрагування* – при обґрунтуванні напрямів удосконалення управління державним боргом у контексті забезпечення оптимального рівня боргової безпеки України.

Метою дослідження є поглиблення та розвиток наукових засад розкриття сутності та значення фіскальних правил у бюджетному процесі, особливостей їх практичного застосування у країнах світу в контексті зміцнення боргової безпеки України.

Моментом початку застосування фіскальних правил саме як інституціональних механізмів поліпшення бюджетної дисципліни можна вважати 1970-ті роки. Тоді, через падіння Бреттон-Вудської валютної системи та нафтову кризу, гостро постало питання щодо необхідності регламентування процесу збалансування бюджетів та обмеження темпів зростання державної заборгованості в країнах світу.

Фахівці МВФ вважають фіскальним правилом накладення довгострокового (понад три роки) обмеження фіскальної політики через граничні значення бюджетних агрегатів [1, р. 6]. Вони відіграють важливу роль у сфері управління борговою безпекою, оскільки метою їх застосування є утримання прийняттого для темпів економічного розвитку певної держави рівня державної заборгованості.

У Бюджетному кодексі України [2] є подібне обмеження: згідно з п. 2 ст. 18 граничний рівень державного боргу має складати 60% від ВВП. Схожий поріг вказано і в Протоколі про процедуру щодо надмірного дефіциту, який додається до Маастрихтського договору 1992 р. У ч. 1 ст. 104с даного договору також рекомендується уникати надмірного державного дефіциту, а його обсяг має складати не більше 3% від ВВП [3, р. 16, 87].

У міжнародній практиці з метою управління борговою безпекою можуть використовуватися різні боргові та фінансово-бюджетні обмеження. Загалом їх можна поділити на процедурно-організаційні (стосуються якісних характеристик бюджетного процесу та взаємодії його учасників) [4, р. 331] і кількісні таргети (нормуються бюджетне сальдо, боргові запозичення або видаткова частина бюджету) [5].

Водночас О. Бланшар (*O. Blanchard*) [6, р. 67, 71, 88] висловлює скептичність щодо застосування кількісних правил, а якщо все ж їх застосовувати, то варто звернути увагу на розробку правила, яке змусить час від часу коригувати первинний бюджетний баланс з урахуванням витрат не на власне борг, а саме, на його обслуговування. Також автор називає основним завданням пошук правил, які дозволять забезпечити стабільність боргу та при цьому оптимально використовувати фіскальну політику.

Загалом, на фіскальні правила, зокрема «другого покоління», може бути покладено виконання як рестриктивної функції під час економічного буму, так і експансивної – на стадії економічного пригнічення через розширення фіскального простору та потенціалу [7, с. 186].

Дослідники у своїх наробках виділяють різноманітні види фіскальних правил, але опорною роботою щодо їх класифікації можна вважати роботу фахівців МВФ (А. Шехтер, Т. Кінда, Н. Будіна, А. Вебер) (A. Schaechter, F. Kinda, N. Budina, A. Weber) [1], які виділили такі основні види правил: боргові (*Debt rule, DR*); збалансування бюджету (*Budget balance*

rule, BBR), у тому числі структурного та циклічного балансу (*Structural budget balance rule, SBBR*); обмеження витрат (*Expenditure rule, ER*); обмеження доходів (*Revenue rule, RR*). Основні характеристики даних правил, у тому числі їх переваги, недоліки, а також вплив на боргову безпеку та проциклічність, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні види та характеристики фіскальних правил

Характеристика	Вид правила			
	DR	BBR, у т. ч. SBBR	ER	RR
Встановлює	Ліміт чи цільовий показник державного боргу у відсотках ВВП, дефіциту у відсотках до ВВП	Обмеження на бюджетний агрегат, який впливає на рівень державного боргу	Ліміти загальних, основних або поточних витрат	Обмеження щодо граничного чи мінімального обсягу доходів
Вплив на проциклічність	Значна проциклічність, оскільки фіскальна консолідація може застосовуватись під час рецесії	Виразений антициклічний ефект, оскільки під час бюджетного планування виділяється циклічна компонента	Виразений антициклічний ефект, оскільки державні видатки мають прямиий вплив на сукупний попит	Значна проциклічність, окрім випадків чіткого регламентування використання циклічних доходів
Вплив на боргову безпеку	Незначний вплив на макроекономічну стабілізацію та боргову безпеку	Значний вплив на макроекономічну стабілізацію та боргову безпеку через взяття до уваги циклічних макроекономічних шоків	Значний вплив на макроекономічну стабілізацію та боргову безпеку, який коригується через «дискреційні клапани» (<i>escape clause</i>)	Незначний вплив на макроекономічну стабілізацію та боргову безпеку, окрім випадків визначеного використання сировинних доходів
Переваги	Прямий зв'язок зі стійкістю боргу	Фундамент для фіскальної консолідації із тісною прив'язкою до стадій бізнес-циклу	Тісний зв'язок із державним боргом при сумісному застосуванні	
	Легко піддається контролю, моніторингу й аудиту ефективності	Враховує всі чинники, які мають вплив на динаміку ВВП і боргу з урахуванням циклічності	Легко піддається контролю, моніторингу й аудиту ефективності	
	Прості встановлення та реалізація, що підвищує передбачуваність бюджетної політики	Має чіткі операційні вказівки до коригувальних дій у сфері фіскальної політики й управління борговою безпекою		
Недоліки	Правило-констатація, що не містить операційних вказівок	Складно піддається контролю, моніторингу й аудиту ефективності	Ставить обмеження для уряду та стимули для їх обходу	
	Може бути фундаментом для маніпуляцій зі здійсненням операцій з умовними державними позиками	Необхідне якісне планування та прогнозування бюджетних агрегатів для визначення потенційних впливів циклічних шоків	В управлінні борговою безпекою ефективне тільки в комбінації з правилом обмеження доходів	В управлінні борговою безпекою ефективне тільки в комбінації з правилом обмеження видатків
	На державний борг мають вплив події поза контролем уряду	На бюджетний баланс можуть вплинути події поза контролем уряду	Може призвести до небажаних змін у розподілі видатків	-

Джерело: складено авторами на основі [2, с. 7–9; 7, с. 175, 178–180, 187].

З агалом імплементація фіскальних правил у систему управління борговою безпекою держави має ряд *преваг*, таких як:

- ✦ підвищення відповідальності уряду, постійність і своєчасність у прийнятті рішень щодо здійснення запозичень;
- ✦ посилення формалізованості реакцій на ті чи інші фіскальні потрясіння;
- ✦ сприяння більшій прозорості та виваженості бюджетного процесу та фіскальної політики.

Проте також є перелік *обмежень* щодо використання фіскальних правил, які пов'язані із:

- ✦ короткостроковістю дії даних правил, внаслідок чого не вирішуються довгострокові проблеми експансивної боргової політики;
- ✦ складністю моніторингу та дотримання комплексних обмежень;
- ✦ низькою ефективністю правил за умови низької якості інституцій управління державним боргом і борговою безпекою;
- ✦ невисокою маневреністю при застосуванні в разі макроекономічних шоків та криз;
- ✦ звуженням фіскального простору та можливостей проведення дискреційного управління державним боргом [7, с. 175, 180].

До того ж, аналіз переваг і недоліків застосування конкретних видів правил (див. табл. 1) нашої думку про відсутність єдиного правила-панацеї, яке зможе вирішити всі проблеми у сфері управління борговою безпекою. Так, використання кількох видів правил та їх комбінацій дозволяє забезпечити більшу фіскальну дисципліну чи досягти кількох фіскальних цілей. Проте наявність значної кількості правил може ускладнювати фіскальну структуру, їх трактування та моніторинг. Також у певних випадках можуть виникнути політичні труднощі щодо скасування існуючих правил і запровадження нових [8].

Відповідно до *рис. 1* відмічається значна популярність боргових правил та операційних лімітів витратів та/або балансу бюджету. Так, станом на 2021 р. зі 106 досліджуваних країн у 93 застосовують правила

збалансування бюджету, а у 85 – боргові правила. Також, згідно з інформацією МВФ, станом на той самий рік популярним є поєднання двох даних типів правил, оскільки його використовують 26 країн. Проте найбільш поширеним є використання боргових правил і збалансування бюджету разом із обмеженням витрат.

Усі чотири правила застосовують тільки в Андоррі, Австралії, Франції, Нідерландах і В'єтнамі. При цьому в жодній з досліджуваних країн окремо від інших не застосовується ліміт доходів, і тільки в Ірані та Східному Тиморі його комбінують із борговим правилом [9]. Застосування правил щодо доходів окремо не має сенсу, оскільки найкращий ефект досягається за рахунок їх сумісного використання із лімітом витратів.

Розподіл видів фіскальних правил згідно з економічними групами, відображений на *рис. 2*, засвідчив значну поширеність структурних або циклічних таргетів при збалансуванні бюджету: понад 80% країн із кожної групи прийняли правила збалансованості бюджету (структурне та циклічне).

Значною є частка держав у групах, які використовують боргові правила, причому у країн з перехідною економікою та тих, що розвиваються, вони більш поширені: їх застосовують 71,9% країн з розвинутою економікою та 83,8% країн, що розвиваються. Здебільшого даний тип правила безпосередньо висуває вимоги щодо граничного рівня боргу у ВВП, проте можливе застосування концепції (середньострокового) якоря (Фінляндія, Велика Британія). Також для країн з низьким рівнем доходу, через значну частку пільгового фінансування, можливе встановлення ліміту боргу у вираженні чистої поточної вартості замість відношення до ВВП [8, р. 7].

Із *рис. 2* можна також відзначити більшу поширеність комбінації правила збалансування бюджетів «крізь цикл» з борговим правилом і правилом витрат у розвинених країн, ніж у країнах, що розвиваються. До встановлення структурних або циклічних таргетів при збалансуванні бюджетів вдаються країни, які мають

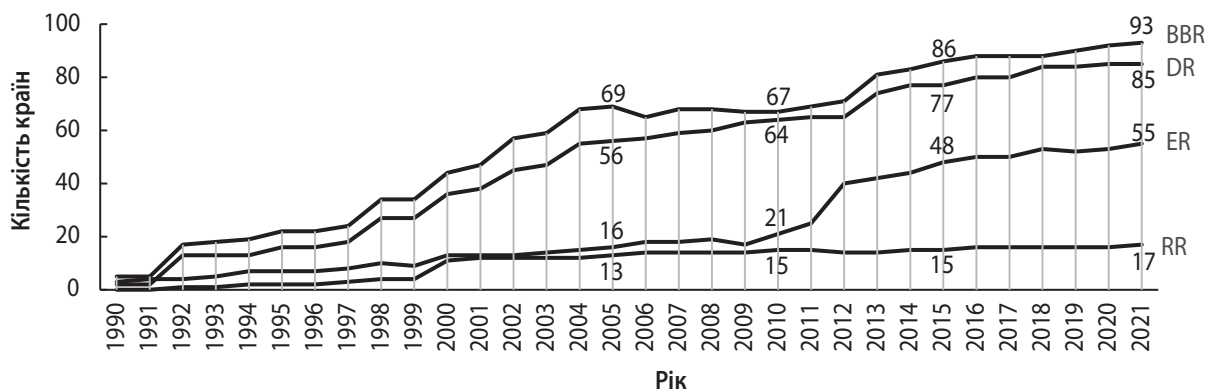

Рис. 1. Види фіскальних правил за 1990–2021 рр., кількість країн

Джерело: розроблено авторами на основі [9].

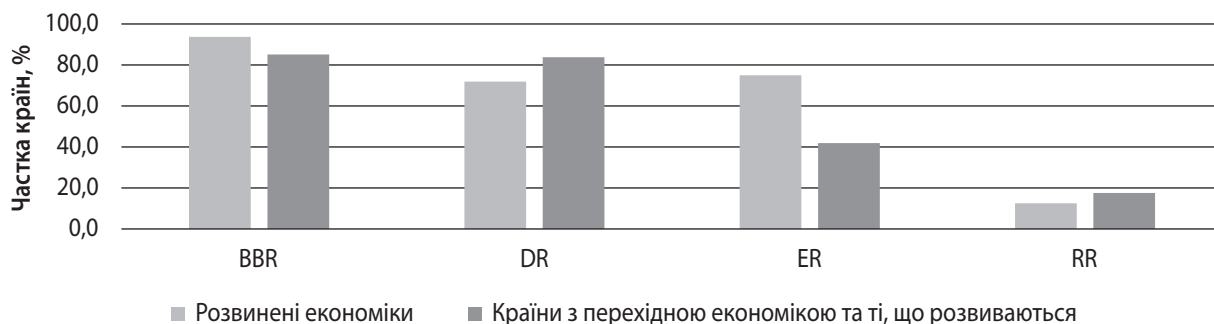

Рис. 2. Фіскальні правила в розрізі видів та економічних груп станом на 2021 р., частка країн у відсотках

Джерело: розроблено авторами на основі [9]

за мету проведення виваженої політики управління борговою безпекою завдяки мінімізації розривів між доходами та видатками бюджету, нівелюючи таким чином можливість виникнення державного боргу. Натомість у країнах, що розвиваються, запровадження в бюджетному процесі правил доходів та/або витрат зволікається через низьку інституційну спроможність урядів та недостатню виваженість їх політик, внаслідок чого основним правилом стає боргове.

Значною ефективністю у проведенні антициклічної фіскальної політики відзначаються правила «другого покоління», а саме: модифікації правила збалансованого бюджету з огляду на структурне (скоректованого на циклічну компоненту, що становить розрив випуску між фактичним і потенційним ВВП) або циклічного збалансування (виконання балансу під час певної фази економічного циклу). Так, згідно зі світовим досвідом, задля досягнення позитивних ефектів для боргової безпеки та нівелювання циклічності фіскальної політики доцільним є використання саме комбінації із правила боргу та правила витрат, і здебільшого боргового правила та правила збалансування бюджету з урахуванням циклу [7, с. 186, 188].

В Україні до початку війни вже застосовувалися фіскальні правила у вигляді ліміту боргу та дефіциту бюджету, урядові гарантії за кредитами [10]. Проте, незважаючи на наявність окремих норм бюджетного законодавства, відсутність чітко встановлених правил щодо механізмів розробки та імплементації фіскальних правил, а також незадовільний стан виконання та дотримання вже діючих фіскальних правил, призводять до неефективності використання даних інструментів, що не дозволяє досягти достатнього рівня боргової безпеки.

На даний момент причина порушення граничних показників, установлених фіскальними правилами, та призупинення їх дії на 2022 р. і 2023 р. є об'єктивно обумовленою потребою фінансування оборонної сфери держави та забезпечення загального її функціонування. Проте, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, після завершення війни постане потреба відновлення системи

фіскальних правил і приведення її до вимог Європейського Союзу [10].

Удосконалення національної системи фіскальних правил з метою підвищення її цілісності шляхом застосування різних часових горизонтів для їх використання дозволить детально регламентувати процес розробки фіскальної політики, зменшити вплив циклічних коливань та макроекономічних шоків на боргову сферу, поліпшити ефективність системи управління борговою безпекою.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна запропонувати такі заходи щодо вдосконалення управління державним боргом у контексті забезпечення оптимального рівня боргової безпеки України:

- ✦ зміна граничного рівня державного боргу із урахуванням особливостей національної економіки, рекомендацій дослідників і міжнародних фінансових організацій до значення 45% ВВП;
- ✦ посилення контролю щодо напрямів використання позикових ресурсів (особливо іноземних) і надання переваги їх спрямуванню в інвестиції, а не на покриття поточних потреб, оскільки в подальшому економічні прибутки від інвестицій можуть піти на платежі за боргом;
- ✦ задля зменшення ризиків рефінансування та боргового навантаження на державний бюджет приділяти увагу диверсифікації боргового портфеля за строками (зменшення частки короткострокових боргів) і ставками запозичення;
- ✦ підвищення рівня державної заборгованості, емітованої в національній валюті, принаймні до рівня 50% від загального обсягу боргу, шляхом збалансування валютної структури та поживлення внутрішнього ринку державних цінних паперів;
- ✦ підтримання постійного доступу до міжнародного ринку капіталів та поліпшення умов зовнішнього запозичення – за рахунок підвищення міжнародного кредитного рейтингу шляхом зменшення рівня корумпованості

- економіки, розкриття інформації щодо бюджетного процесу тощо;
- ✦ мінімізація впливу (внаслідок неможливості повного викорінення даної проблеми) такої інституційної пастки, як корупція в борговій сфері, та зменшення тіньового сектора економіки – шляхом скорочення обсягу державних запозичень за рахунок зміни структури видатків із програм, схильних до корупції, на програми, які краще піддаються контролю та керуванню;
 - ✦ у зв'язку з військовими діями та необхідністю подальшої повоєнної відбудови, з метою зменшення боргового навантаження й уникнення боргової кризи доцільно забезпечити переважання грантового компоненту міжнародної допомоги над кредитним компонентом, а також здійснити реструктуризацію зовнішнього державного боргу;
 - ✦ враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, доцільним є перейняття: застосованого в країнах ЄС аналізу боргової стійкості (DSA) за допомогою детермінованих і стохастичних методів, з метою прогнозування боргового навантаження; стрес-тестування, згідно з методикою МВФ, для перевірки середньострокової стратегії управління державним боргом; визначення державного боргу як заборгованості сектора загального державного управління загалом, тобто заборгованості не лише центрального уряду, а і боргових зобов'язань місцевих органів влади та фондів обов'язкового соціального страхування;
 - ✦ вдосконалення аудиту ефективності, покладеного на Рахункову палату України, як методу незалежного зовнішнього контролю за прозорістю бюджетного процесу та боргової безпеки;
 - ✦ підвищення координації між інституціями у сфері боргової безпеки, а саме: Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів України, Національним банком України, Державною службою фінансового моніторингу України;
 - ✦ перейняття світової практики щодо використання комплексу фіскальних правил із боргового правила, правила збалансованого бюджету на основі структурного сальдо та ліміту витрат (обмеження обсягу державних видатків для покриття поточних витрат), а також упровадження практики щодо моніторингу їх дотримання;
 - ✦ закріплення в законодавстві положення щодо автоматичного коригування бюджетної політики в разі наближення до граничних значень дефіциту та сукупного державного боргу. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Schaechter A., Kinda F., Budina N., Weber A. Fiscal Rules in Response to the Crisis – Toward the «Next-Generation» Rules: A New Dataset. *IMF Working Paper*. 2012. WP/12/187. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12187.pdf>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 6 травня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992. *Official Journal of the European Union*. C 191/01. 29 July 1992. Vol. 35. P. 1–115. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=NL>
4. Muzychenko G., Koliada T., Churkina I. Impact of European Integration Processes on the Necessity of Long-Term Budget Planning Introduction in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol 3. No 5. P. 329–333. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-329-333>
5. Кондро П. В. Система управління борговою безпекою: проблеми, зарубіжний досвід та напрями реформування. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.200
6. Blanchard O. *Fiscal Policy Under Low Interest Rates*. Washington DC : The MIT Press, 2023. 192 p.
7. Антонов М. С. Управління борговою стійкістю держави : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2017. 282 с.
8. Fiscal Rules and Fiscal Councils: Recent Trends and Performance during the Pandemic / H. R. Davoodi, Elger P., Fotiou A. et al. *IMF Working Paper No. 22/11*. 2022. P. 41. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2022/English/wpiea2022011-print-pdf.ashx>
9. Fiscal Rules Dataset, 1985–2021 / International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/IMF%20Fiscal%20Rules%20Dataset%201985%20-%202021%20-%20January%202022%20rev%20Dec%2021.xlsx>
10. Богдан Т. Нові фіскальні правила в ЄС: перспективні завдання для України / *Економічна правда*. 06.03.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697731/>

REFERENCES

- Antonov, M. S. "Upravlinnia borhovoii stiikestiu derzhavy" [Management of Debt Sustainability of the State]: *dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.08*, 2017.
- Blanchard, O. *Fiscal Policy Under Low Interest Rates*. Washington DC: The MIT Press, 2023.
- Bohdan, T. "Novi fiskalni pravyla v YeS: perspektyvni zavdannia dlia Ukrainy" [New Fiscal Rules in the EU: Promising Tasks for Ukraine]. *Ekonomichna pravda*. March 06, 2023. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697731/>
- Davoodi, H. R. et al. "Fiscal Rules and Fiscal Councils: Recent Trends and Performance during the Pandemic". *IMF Working Paper no. 22/11*. 2022. <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2022/English/wpiea2022011-print-pdf.ashx>

"Fiscal Rules Dataset, 1985-2021". International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/IMF%20Fiscal%20Rules%20Dataset%201985%20-%202021%20-%20January%202022%20rev%20Dec%2021.xlsx>

Kondro, P. V. "Systema upravlinnia borhovoivu bezpekoiu: problemy, zarubizhnyi dosvid ta napriamy reformuvannia" [System of Debt Security: Problems, Foreign Experience and Directions of Reform]. *Efektivna ekonomika*, no. 12 (2021).

DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.200

[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Muzychenko, G., Koliada, T., and Churkina, I. "Impact of European Integration Processes on the Necessity of

Long-Term Budget Planning Introduction in Ukraine". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3, no. 5 (2017): 329-333.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-329-333>

Schaechter, A. et al. "Fiscal Rules in Response to the Crisis - Toward the «Next-Generation» Rules: A New Dataset". *IMF Working Paper*. 2012. WP/12/187. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12187.pdf>

"Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992". *Official Journal of the European Union*. C 191/01. July 29, 1992. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=NL>

УДК 351.72:336.1

JEL: G21; G32; G38

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-247-254>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ

©2023 ПІГУЛЬ Н. Г., ЖУРАВКА О. С., РЯБУШКА Л. Б.

УДК 351.72:336.1

JEL: G21; G32; G38

Пігуль Н. Г., Журавка О. С., Рябушка Л. Б. Особливості організації вітчизняної системи банківського регулювання та нагляду

Метою статті є дослідження особливостей організації системи банківського регулювання та нагляду в Україні в сучасних економічних умовах. У статті проаналізовано сучасний стан розвитку банківської системи в Україні. На основі проведеної оцінки основних банківських індикаторів зазначено тенденції, які склалися останніми роками в банківському секторі. Визначено роль банківського регулювання та нагляду для забезпечення розвитку банківського сектора, яка полягає в забезпеченні його стабільного функціонування та розвитку. На основі проведеного дослідження наведено законодавчо визначену сутність понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд» і зазначено, що дані економічні категорії не є тотожними, але є взаємодоповнювальними. Система банківського регулювання та нагляду є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що націлені на забезпечення виконання визначених цілей і завдань НБУ, досягнення пріоритетних орієнтирів функціонування вітчизняної банківської системи та сприяння ефективному розвитку банківського сектора, а також створення досконалих конкурентних умов для розвитку банків. Узгалянено ключові елементи системи банківського регулювання та нагляду, а саме: до даної системи належать такі складові: мета, завдання, функції, принципи, очікуваний результат. До основних тенденцій подальшого розвитку банківського регулювання та нагляду належать: створення дієвих систем моніторингу та управління; забезпечення транспарентності функціонування банківських установ; підвищення рівня надійності банківської системи; надійний захист інтересів вкладників банків та забезпечення їхньої довіри до фінансово-кредитної системи; підвищення конкуренції в банківському секторі економіки. Подальші дослідження мають стосуватися розробки методичного підходу до оцінки дотримання вимог банківського нагляду в банківському секторі.

Ключові слова: банк, банківський сектор, банківське регулювання та нагляд, НБУ.

Рис.: 4. **Бібл.:** 10.

Пігуль Наталія Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: n.pihul@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9090-1763>

Research Author ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-8989-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56781559800>

Журавка Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: o.zhuravka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1548-1674>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABI-5723-2020>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207228992&eid=2-s2.0-85062311653>

Рябушка Людмила Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: l.riabushka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3887-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56447124500>